

УДК 343.432

В. В. Цибульник
здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ, ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ

Постановка проблеми. В умовах складного соціально-економічного становища в Україні, а також агресивних воєнних дій незаконних озброєних формувань на території Донецької та Луганської областей, набули поширення такі кримінальні правопорушення як незаконні позбавлення волі і викрадення людей.

На тлі цієї ситуації прогностичні оцінки показують, що дані кримінальні правопорушення мають сьогодні стійкий характер і нерідко проявляються в якості складової частини протиправної діяльності організованих груп і засобів насильницького розв'язання конкуруючих інтересів комерційних структур.

Також можна відзначити їх стабільне поширення і суспільну небезпеку за рахунок вчинення протиправних дій на професійній основі і переростанням даних проявів в один із напрямів організованого кримінального промислу.

У розрізі наведеної проблеми слід зазначити, що сьогодні протиправними організованими групами активно застосовуються різноманітні форми протидії законним діям правоохоронних органів держави, спрямованих на недопущення та нейтралізацію згаданих кримінальних правопорушень. Природно, що такі дії кримінальних протиправних груп істотно ускладнюють професійну активність протидії.

Слід враховувати також і те, що часто латентність і неврахування кримінальних правопорушень даного виду приховують у собі більш тяжкі види кримінальних правопорушень, таких як захоплення заручників, замовні вбивства і т.і.

Виходячи з цілей і завдань, необхідності всебічного вивчення суті й стану протидії незаконному позбавленню волі і викраданню людей організованими групами, а також для встановлення типових ознак їх кримінальної активності та створення вихідної основи для оперативно-розшукової протидії цій кримінальній протиправності допоможе оперативно-розшукова характеристика.

Будь-який різновид характеристики кримінальних правопорушень, у тому числі і оперативно-розшуковий має містити в собі стійкі і повторювані елементи, котрі відображають перш за все якісний бік явища.

Досліджуючи схожість криміналістичної та оперативно-розшукової характеристик, В. В. Половко зазначає, що «мета розкриття оператив-

но-розшукової характеристики полягає в систематизації оперативно значимих елементів, характерних для злочинної події, й таких, що мають значення для оптимізації виявлення й розслідування злочину». Таким чином, на його думку завданнями оперативно-розшукової характеристики є розкриття змісту «оперативно-розшукових понять»; оптимізації процесу виявлення і розслідування кримінальних правопорушень за допомогою елементів оперативно-розшукової характеристики; формування наукової бази приватних методик виявлення і оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень; пошук логічного зв'язку між елементами оперативно-розшукової характеристики [1]. На жаль, автором статті проігноровано надання роз'яснення «розкриття змісту оперативно-розшукових понять», що не дозволило нам до кінця зрозуміти авторську думку.

Результати здійсненого аналізу дають підстави зробити висновок про те, що часто практичними працівниками не углядається, яким чином й наскільки доцільно можна використовувати для реальних потреб окремі елементи оперативно-розшукової характеристики. Чи достатньо повно й змістовно вони визначають пріоритетні напрями діяльності кримінальної поліції й сприяють вирішення завдань із ефективного використання сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності?

Таким чином, метою розроблення оперативно-розшукової характеристики незаконного позбавлення волі або викрадення людини є вивчення тих аспектів кримінального правопорушення, інформація про які необхідна для науково обґрунтованої організації і тактики оперативно-розшукової протидії підрозділами кримінальної поліції.

Виклад основного змісту. Цілком очевидно, що для успішного вирішення поставлених перед підрозділами кримінальної поліції завдань з оперативно-розшукової протидії незаконному позбавленню волі або викраденню людини, важливу роль відіграє всебічне і глибоке вивчення ситуації організації, підготовки та вчинення цього кримінального правопорушення, особливостей, властивостей і характеристики особистості правопорушників. Аналізуючи різні аспекти зазначених правопорушень можна виявити характерні, повторювані прийоми, використовувані правопорушниками в тих чи інших ситуаціях [2, с. 130].

Підтримуючи думку Б. В. Боріна [3 с. 38] зазначимо, що теорія і практика оперативно-розшукової діяльності свідчать, що знання пошукових ознак, які входять до змісту оперативно-розшукової характеристики кримінальних правопорушень, дозволяє оперативним працівникам висувати й обґрунтовувати оперативно-розшукові версії, намічати конкретні оперативно-розшукові заходи під час оперативно-розшукової превентивної діяльності, документування протиправних дій, визначати перспективи застосування організаційно-тактичних і технічних прийомів оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

У цьому зв'язку вважаємо доцільним приділити увагу розгляду питань різних наукових підходів фахівців до понять, змісту та складових термінів «оперативно-розшукова характеристика».

Ґрунтуючись на кримінально-правових ознаках кримінальних протиправних дій, теорія ОРД включає в оперативно-розшукову характеристику відповідні елементи криміналістичної, кримінологічної, психологічної, віктимологічної та інших характеристик, які сприяють застосуванню підрозділами кримінальної поліції комплексного підходу під час протидії незаконній діяльності організованих груп, які готують і незаконно позбавляють свободи людей, або їх викрадають.

Як правило, вибір параметрів, структури обсягу і меж такої характеристики зазвичай обумовлюється цілями, завданнями і спрямованістю діяльності підрозділу кримінальної поліції.

На інформаційні ознаки кримінальних правопорушень, упорядкованих і взаємопов'язаних між собою, які отримані із різних джерел та які становлять собою певну інформаційну модель правопорушення, звертає увагу у 1984 р. відомий російський вчений Д. В. Гребельський [4, с. 73].

На думку іншого російського вченого, Ю. М. Худякова, у зміст оперативно-розшукової характеристики слід включати такі елементи як характеристика кримінального правопорушення та його суспільна небезпека; характеристику способу підготовки до вчинення кримінального правопорушення; характеристику способу самого вчинення кримінального правопорушення; характеристику особистості правопорушників; характеристику поведінки після вчиненого кримінального правопорушення [5, с. 46].

Є підстави вважати, що В. В. Половка має рацію, доповнюючи думку Ю. М. Худякова такими елементами оперативно-розшукової характеристики, як реальна розповсюдженість кримінальних правопорушень, динаміка та структура загальнокримінальної протиправності, місце вчинення кримінальних правопорушень, предмет кримінального протиправного посягання, організовані форми поведінки тощо [1].

Маємо підкреслити, що крім вказаних В.В. Половком елементів, інший російський фахівець В. М. Кнайкін та А. А. Парамонов, розкриваючи зміст оперативно-розшукової характеристики кримінальних правопорушень, звертають увагу на елементи, що складають ознаки й якості, врахування яких «дозволяє більш продуктивно застосовувати сили, засоби й методи оперативно-розшукової діяльності» [6, с. 62–86; 7, с. 40–65]. В. М. Кнайкін відносить до них мотивацію кримінальної поведінки, організовані форми вчинення кримінальних правопорушень та взаємозв'язок місця вчинення кримінального правопорушення й місця проживання.

Заслуговує уваги й визначення оперативно-розшукової характеристики, сформульоване Д. Ю. Федоровичем, під якою він пропонує розуміти сукупність сталих та повторюваних пошукових ознак кримінальних правопорушень, необхідних для їх своєчасного виявлення, оперативно-розшукової превенції та оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування [8, с. 104–105]. Автор доволі чітко й переконливо доводить свою позицію стосовно змісту пропонованого поняття.

До першої групи пошукових ознак автор відносить пошукові ознаки, які розкривають характеристику кримінального правопорушення у цілому, а саме: мету, мотиви, місці, час і способи приготування й вчинення кримінального правопорушення.

Підтримуючи позицію Д. Ю. Федоровича пошукових ознак оперативно-розшукової характеристики і відштовхуючись від теми власного дослідження в результаті аналізу експертних оцінок нами були такі результати: як правило, метою незаконного позбавлення волі або викрадення людини організованими групами є: а) вимагання (отримання викупу, заволодіння нерухомістю, матеріальними цінностями, активами) – близько 74,4%¹; б) зґвалтування, сексуальне насильство, примушування до вступу в статевий зв'язок; розбещення неповнолітніх – близько 10,5%; в) інші мотиви (використання рабської праці, втягнення особи в заняття проституцією, тиск на посадових осіб, перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, примушення і схилення осіб окремих категорій до дачі неправдивих свідчень, у тому числі шляхом введення в оману суду або іншого уповноваженого органу) – 15,1%.

До пошукових складових оперативно-розшукової характеристики, які певним чином впливають на оперативно-розшукову діяльність підрозділів кримінальної поліції є географія вчинення

¹ Тут і далі наводяться статистичні дані, отримані шляхом аналізу результатів соціологічного опитування працівників кримінальної поліції, офіційної кримінальної статистики, дослідження архівних оперативно-розшукових справ, матеріалів кримінальних проваджень тощо.

кримінальних правопорушень, яка напряму залежить від протиправних мети та мотивів.

Дослідження показало, що географія незаконного позбавлення волі або викрадення людини організованими групами може відбуватися в одному регіоні, на території кількох регіонів, а також на території кількох держав.

Як свідчать результати дослідження незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчинення кримінальних правопорушень в одному регіоні найбільш часто відбувається за такими напрямками протиправної діяльності організованих груп, як дії сексуального характеру (16,5%), втягнення особи в заняття проституцією (23,3%), використання рабської праці (16,4%), тиск на посадових осіб (8,2%), перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (8,7%), примушення і схилення осіб окремих категорій до дачі неправдивих свідчень (22,1%).

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини у кількох регіонах найчастіше відбувається у випадках вчинення вимагання (37,3%), заволодіння нерухомістю, матеріальними цінностями, активами (43,9%), з метою приховування інших кримінальних правопорушень (16,7%).

На території кількох держав організованими групами, як правило, відбуваються незаконні позбавлення волі або викрадення людини під час втягнення особи в заняття проституцією (42,1%), використання рабської праці (45,8%). Підрозділам кримінальної поліції слід ураховувати, що зазначені кримінальні правопорушення вчиняються у прикордонних областях.

Аналіз кримінальної статистики останніх років показує, що переважна більшість незаконного позбавлення волі або викрадення людини відбувається у високо урбанізованій місцевості, а також економічно розвинутих регіонах, оскільки саме вони надають більше можливостей для кримінальної протиправної діяльності організованих груп.

Вплив географічних особливостей на оперативно-розшукову діяльність підрозділів кримінальної поліції під час протидії незаконному позбавленню волі або викраденню людей має проявлятися у концентрації зусиль під час планування оперативного обслуговування окремих секторів економіки, криміногенних об'єктів, укріпленню на них своїх оперативних позицій.

Чимале значення для пошукових складових оперативно-розшукової характеристики мають й конкретні місця утримання потерпілих. У переважній кількості випадків таким місцями є приватне житло як у межі великих міст, так і поза нею (51,6%), квартири у багатоповерхівках (34,8%), нежилі приміщення, серед яких підвали у гаражах, занедбані приміщення промислових й будівельних об'єктів та ін. (13,6%).

Шляхом ознайомлення із матеріалами архівних оперативно-розшукових справ, кримінальних проваджень, результатами соціологічного опитування працівників кримінальної поліції та слідчих, нами було встановлено, що у випадках вчинення незаконного позбавлення волі або викрадення людини з метою отримання від третіх осіб викупу, певних послуг, виконання інших дій останніми роками домінують способи, пов'язані з використанням ІТ-технологій: вимоги часто передаються правопорушниками за допомогою електронної пошти через VPN, IP-телефонію, SMS-повідомлення, соціальні мережі, месенджери.

Для передавання грошових коштів, інших матеріальних об'єктів між посередниками та правопорушниками, останні використовують випадкових осіб з антисоціальних верств населення (безхатченки, підлітки, алкоголіки, наркомани та ін.), схованки і все частіше електронні платіжні системи. У випадках, коли людина незаконно позбавляється волі або викрадається з метою заволодіння його майном або власними активами для виконання поставлених умов потерпілий, як правило, звільняється, але знаходиться під спостереженням правопорушників. Основними формами прикриття протиправної діяльності, пов'язаної з викраданням людини, є приватні охоронні підприємства, ріелторські й колекторські агентства [8].

Пошукові ознаки другої групи складають характерні показники протиправної діяльності організованих груп, що займаються незаконним позбавленням волі або викраденням людей. Причому, важливе значення для оперативно-розшукової характеристики організованих груп має й характеристика поведінки групи та її окремих учасників після вчинення правопорушення, а також способи протидії розслідуванню незаконного позбавлення волі або викрадення людини. Доля кримінальних правопорушень досліджуваного виду, вчинених організованою групою складає приблизно 85,5% з тією чи іншою мірою співучасті.

Оперативно-розшукова характеристика діяльності організованих груп базується на практичних і теоретичних положеннях кримінології, криміналістики, психології, кримінального права, але загальними характерними її рисами мають бути інформаційні складові, які забезпечуватимуть вирішення головного завдання оперативно-розшукової діяльності, а саме сприятимуть пошуку та фіксації фактичних даних про протиправну діяльність осіб та їх груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

З нашої точки зору, оперативно-розшукова характеристика організованих груп та їх учасників дозволяє підрозділам кримінальної поліції більш точно визначати об'єкти й заходи оперативного

впливу, напрями й способи прикладення зусиль для вирішення поставлених оперативно-тактичних завдань.

Говорячи про особливості оперативно-розшукової характеристики протизаконних організованих груп вказаного вище толку, можна сказати, що вона становить собою опис найбільш характерних і стійких елементів і ознак, взаємозв'язків, що дають у своїй сукупності: цілісну картину даного соціально-правового явища, а саме незаконного позбавлення волі і викрадення людей; того чи іншого напрямку діяльності протиправних організованих груп, окремих сторін, частин і елементів, що сприяють визначенню найбільш ефективних шляхів протидії незаконній кримінальній діяльності.

Знання оперативно-розшукової характеристики протиправних організованих груп, які займаються незаконним позбавленням волі і викраденням людей (особистість, спосіб життя, взаємини, зв'язки кримінальних елементів, типові ситуації і ознаки замаскованої протиправної поведінки) дозволяє підрозділам кримінальної поліції правильно визначити об'єкти і способи ефективного застосування оперативно розшукових можливостей під час вирішення відповідних оперативно-тактичних завдань.

У цілому, в структурно-функціональних ознаках організованих кримінально протиправних груп, які нами розглядаються, можна виділити:

- структуру групи як специфічного кримінального організму;
- тип організованості групи;
- рівень кримінального розвитку і професіоналізму;
- особливості формування групи;
- ступінь кримінальної активності;
- напрямок використання коштів, здобутих протиправним шляхом;
- озброєність;
- корумпованість.

Слід також виділити й напрями спеціалізації організованих груп під час вчинення незаконного позбавлення волі або викрадення людини – в Україні типовою є спеціалізація згаданих груп за загальнокримінальними ознаками (97,9%), етнічними (1,8%) та екстремістськими (0,3%).

Відзначимо особливості стану досліджуваної кримінальної протиправності у прикордонних регіонах України – незаконне позбавлення волі або викрадення людини займає певне місце в діяльності транснаціональних організованих груп, які спеціалізуються на торгівлі людьми, або викрадають громадян з метою заволодіння нерухомим майном.

Шляхом вивчення відповідних оперативних й процесуальних матеріалів, нами були отримані результати, котрі свідчать про те, що до незаконного позбавлення волі або викрадення людини

були причетними особи (були організаторами, виконавцями, співучасниками тощо) за наступними категоріями:

1. Громадянство:

- а) громадяни України (90,1%);
- б) іноземні громадяни (8,2%);
- в) особи без громадянства (1,7%).

Значення характеристики. Високий відсоток громадян України серед учасників організованих груп дає підстави зробити висновок щодо:

– певної полегшеної можливості виявлення й отримання первинної інформації стосовно предмету кримінального протиправного зазіхання, способу життя потенційних жертв кримінального правопорушення й, як наслідок, встановлення доцільності реалізації протиправного задуму;

– полегшеної можливості проведення підготовчої роботи й проведення попередніх розвідувальних заходів під час реалізації протиправного задуму.

2. Наявність попередньої судимості:

- а) учасник організованої групи раніше притягався до кримінальної відповідальності (33,3%);
- б) учасник організованої групи раніше не притягався до кримінальної відповідальності (66,7%).

Значення характеристики. Доволі високий відсоток осіб із минулою судимістю може свідчити про можливі зв'язки організованої групи у кримінальному середовищі за різними напрямками протиправної діяльності, що може призводити до залучення учасниками організованої групи інших осіб із кримінальним минулим до вчинення незаконне позбавлення волі або викрадення людини; досвід кримінальної протиправної діяльності; освіченість окремими учасниками організованих груп про форми та методи діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції і слідчих органів досудового розслідування може впливати на організацію протидії діяльності правоохоронних органів; потенційно може розглядатися можливість використання;

3. Наявність бойового досвіду (Схід України):

- а) учасники незаконних озброєних формувань (2,3%);
- б) учасники бойових дій, антитерористичних операцій, операцій об'єднаних сил (6,2%).

Значення характеристики. Виражена наявність бойового досвіду в учасників організованої групи підкреслюється зухвалістю вчинення кримінального правопорушення із застосуванням погроз за допомогою вогнепальної та холодної зброї. Під час опрацювання оперативно-розшукових версій планується проведення перевірки осіб, що мають бойовий досвід.

4. Стать: а) чоловіки (92,1%); б) жінки (7,9%).

Значення характеристики. Час, впродовж якого контактують потерпілі з правопорушниками може бути великим за тривалістю, й тому потре-

бує від правопорушника як твердості, так і жорстокості у поводженні із жертвою, що більш відноситься до чоловічих рис характеру.

5. Працевлаштованість: а) офіційно працевлаштовані (3,4%); б) неофіційно зайняті тимчасовою працею за наймом (24,4%); безробітні (72,2%).

Значення характеристики. Пояснення лежить у площині можливого певного контролю третіх осіб (наймачів) за своїми робітниками. Характеристика може використовуватися підрозділами кримінальної поліції під час збору попередньої оперативно-розшукової інформації на предмет перевірки причетності окремих осіб до правопорушення.

Підсумовуючи, можна навести узагальнену оперативно-розшукову характеристику організованих груп, що займаються незаконним позбавленням волі або викраденнями людей, для яких найбільш характерним є:

- створення групи на основі наявних дружніх, родинних, етнічних та професійних зв'язків;

- чітко виражена ієрархія групи, її згуртованість, стійкість і зухвалість протиправної діяльності, ознаки професіоналізму під час підготовки і вчиненні кримінального правопорушення, технічна оснащеність і озброєність;

- наявність зв'язків з корумпованими посадовими особами і працівниками правоохоронних органів;

- участь в організованій групі осіб, засуджених раніше за правопорушення проти життя та здоров'я, проти волі, честі та гідності осіб, проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб, проти громадського порядку та моральності;

- участь в організованій групі осіб, які мають досвід ведення бойових дій в зоні проведення операції об'єднаних сил на Сході України (у тому числі членів незаконних озброєних формувань), діючих та колишніх працівників правоохоронних органів;

- активна протидія діяльності працівників кримінальної поліції під проведення ними оперативно-розшукових заходів та дій у межах оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини.

Спираючись на дослідження сучасних українських фахівців за питаннями виявлення та розслідування організованої протиправної діяльності, пов'язаної з викраденням людей О. І. Арсені [9], Д. Ю. Чаусова [10] та О. О. Подобного [11], розглянемо третю групу оперативно-пошукових ознак незаконного позбавлення волі або викрадення людини, а саме особливостей, які характеризують особистість потерпілих.

Вивчення питань, що характеризують осіб, постраждалих від незаконного позбавлення волі або їхнього викрадення за гендерними ознаками, по-

казує, що серед потерпілих переважну кількість складають чоловіки (близько 90%).

До групи ризику бути незаконно позбавленим волі або викраденим найбільш часто належать:

- посадові особи органів державної влади та місцевого самоуправління;

- бізнесмени, керівники й працівники комерційних структур, кредитно-фінансових організацій [8];

- працівники правоохоронних органів;

- інші учасники кримінального процесу (для чинення тиску з метою насильницького схилення до надавання неправдивих свідчень) та їхні близькі родичі;

- особи, які становлять загрозу протиправній діяльності окремих осіб, організованих груп чи злочинних організацій через свою обізнаність про це, й активну громадянську позицію у викритті такої діяльності);

- представники засобів масової інформації (журналісти, редактори, блогери), які проводять розслідування за фактами, що викривають незаконну діяльність окремих фінансових груп, компрометують вчинки відомих публічних осіб або політиків;

- військовослужбовці, які проходять службу у місцях ведення бойових дій (в основному Схід України);

- самотні або соціально незахищені громадяни, алкоголіки, наркомани, сироти, які мають у власності нерухоме майно.

На підставі зазначеного вище можна зробити такий **висновок**:

1. Запропонована оперативно-розшукова характеристика правопорушень, пов'язаних із незаконним позбавленням волі або викраденням людини, дозволить, на наш погляд, при її грамотному використанні, суттєво підвищити рівень оперативно-розшукової протидії та досудового розслідування шляхом визначення напрямків оперативного пошуку, висунання версій про осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень даного виду (або осіб, які їх вчинили), організації превентивної роботи з потенційними жертвами.

2. Мета розроблення оперативно-розшукової характеристики полягає в систематизації оперативно-значущих елементів, характерних для протиправної кримінальної події та має значення для оптимізації встановлення осіб, причетних до незаконного позбавлення волі і викрадення людей.

3. Оперативно-розшукова характеристика незаконного позбавлення волі або викрадення людини має сприяти з'ясуванню та обранню найефективніших напрямів (шляхів) оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування зазначеного кримінального правопорушення, а також плануванню оперативно-розшукової діяльності, для чого окремі складові елементи зазначеної харак-

теристики мають знаходитися у певному співвідношенні з оперативно-розшуковими заходами та/або негласними слідчими (розшуковими) діями.

4. На підставі вивчення та аналізу поглядів вчених на поняття та зміст оперативно-розшукової характеристики кримінальних правопорушень вважаємо, що основними елементами оперативно-розшукової характеристики незаконного позбавлення волі або викрадення людини є:

- мотивація кримінальної поведінки осіб, причетних до незаконного позбавлення волі і викрадення людей;
- соціальна та психологічна характеристика потерпілих;
- ступінь стійкості протиправної організованої групи;
- ступінь професійної підготовленості і організованості осіб, причетних до незаконного позбавлення волі і викрадення людей;
- характеристика особистості осіб, які беруть участь у кримінальному правопорушенні;
- характеристика способу приготування до кримінального правопорушення;
- характеристика способу вчинення кримінального правопорушення;
- характеристика поведінки осіб, причетних до незаконного позбавлення волі і викрадення людей до і після вчинення кримінального правопорушення;
- кримінально-правова оцінка кримінального правопорушення;
- взаємозв'язок місця вчинення кримінального правопорушення й місця проживання жертви;
- оцінка суспільної небезпеки конкретного кримінального правопорушення.

Література

1. Половка В. В. Оперативно-розшуковий характер протиправних дій, пов'язаних з похищенням людини та захоптом заручників організованими протиправними формуваннями. *Вестник Тюменського інститута підвищення кваліфікації співробітників МВД Росії*. № 1(4). 2015. С. 65–68. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_23830262_18670632.pdf. (дата звернення: 01.03.2016).
2. Правовые основы оперативно-розшуковий діяльності: курс лекцій / Л.А. Бакланов, Д.А. Бражников, Д.Б. Панюшин [и др.]. Тюмень: Тюменский институт повышения квалификации сотрудников МВД России, 2012. 151 с.
3. Борин Б. В. Сходство и различие оперативно-розшуковий характеристики протиправних економічної спрямованості від інших видів характеристик, використовуваних в кримінальних науках. *Російський слідователь*. 2014. № 6. С. 35–39.
4. Гребельський Д.В. О состоянии криміналістических и оперативно-розшуковий характеристик протиправних дій. *Криміналістическая характеристика протиправних дій*. М., 1984. С. 71–73.
5. Худяков Ю.М. Значение и содержание оперативно-тактической характеристики для раскрытия протиправних отдельных видов. *Проблемы совер-*

шения деятельности аппаратов милиции и криміналістических подразделений. М., 1979. Вып. 2. С. 46.

6. Кнайкин В.Н. Оперативно-розшуковий заходи боротьби з незаконним підприємцтвом: дис. ... канд. юрид. наук. М., 1999. 232 с.

7. Парамонов А.А. Взаимодействие таможенной службы с органами внутренних дел в борьбе с контрабандой и нарушениями таможенных правил: дис. ... канд. юрид. наук. М., 1999. 246 с.

8. Федорович Д. Ю. Понятие и содержание оперативно-розшуковий характеристики протиправних дій, пов'язаних з похищенням людини. *Вестник УЮИ*. 2017. № 4(78). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-soderzhanie-operativno-razysknoy-harakteristiki-protipravnyh-svyazannyh-s-pohischiem-cheloveka> (дата звернення: 27.10.2017).

9. Арсені О.І. Процесуальне керівництво прокурора у кримінальному провадженні за фактом викрадення людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшуковий діяльність». Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 20 с.

10. Чаусов Д. Ю. Проблемні питання одночасного допиту раніше допитаних осіб при розслідуванні незаконного позбавлення волі та викрадення людини. *Оперативно-розшуковий діяльність Національної поліції : проблеми теорії та практики : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпро, 20 жовтня 2017 р.)* / ДДУВС; ДКР НПУ. Дніпро : ДДУВС, 2017. Ч. 1. С. 100–102.

11. Подобний О.О. Основи виявлення та розслідування організованої злочинної діяльності, пов'язаної з викраденням людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 21 с.

Анотація

Цибульник В. В. Оперативно-розшуковий характеристика незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчиненого організованою групою. – Стаття.

У статті розглядаються питання оперативно-розшуковий характеристики незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчинених організованою групою. Наголошено, що в умовах складного соціально-економічного становища в Україні, а також агресивних воєнних дій незаконних озброєних формувань на території Донецької та Луганської областей, набули поширення такі кримінальні правопорушення як незаконні позбавлення волі і викрадення людей. Зазначається, що для успішного вирішення поставлених перед підрозділами кримінальної поліції завдань з оперативно-розшуковий протидії незаконному позбавленню волі або викраденню людини, важливу роль відіграє всебічне і глибоке вивчення ситуації організації, підготовки та вчинення цього кримінального правопорушення, особливостей, властивостей і характеристики особистості правопорушників. На підставі вивчення наукових праць вітчизняних та іноземних фахівців узагальнені основні елементи оперативно-розшуковий характеристики, що мають значення для протидії підрозділами кримінальної поліції незаконному позбавленню волі або викраденню людини. З'ясовано, що вибір параметрів, структури обсягу і меж оперативно-розшуковий характеристики обумовлюється цілями, завданнями і спрямованістю діяльності підрозділу кримінальної поліції. Детально аналізуються пошукові ознаки й складові згаданих кримінальних

правопорушень, які необхідні для своєчасного виявлення, оперативно-розшукової превенції та оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини організованими групами. Підсумовано, що оперативно-розшукова характеристика незаконного позбавлення волі або викрадення людини має сприяти з'ясуванню та обранню найефективніших напрямів (шляхів) оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування зазначеного кримінального правопорушення, а також плануванню оперативно-розшукової діяльності, для чого окремі складові елементи зазначеної характеристики мають знаходитися у певному співвідношенні з оперативно-розшуковими заходами та/або негласними слідчими (розшуковими) діями.

Ключові слова: викрадення людини; кримінальне правопорушення; оперативно-розшукова характеристика; організована група; позбавлення волі.

Аннотація

Цыбульник В. В. Оперативно-розыскная характеристика незаконного лишения свободы или похищение человека, совершенного организованной группой. – Стаття.

В статье рассматриваются вопросы оперативно-розыскной характеристики незаконного лишения свободы либо похищения человека, совершенных организованной группой. Отмечено, что в условиях сложного социально-экономического положения в Украине, а также агрессивных военных действий незаконных вооруженных формирований на территории Донецкой и Луганской областей, получили распространение такие криминальные правонарушения как незаконные лишения свободы и похищения людей. Отмечается, что для успешного решения поставленных перед подразделениями криминальной полиции задач по оперативно-розыскному противодействию незаконному лишению свободы или похищению человека, важную роль играет всестороннее и глубокое изучение ситуации организации, подготовки и совершения этого уголовного правонарушения, особенностей, свойств и характеристики личности правонарушителей. На основании анализа научных трудов отечественных и иностранных ученых обобщены основные элементы оперативно-розыскной характеристики, имеющие значение для противодействия подразделениями криминальной полиции незаконному лишению свободы или похищению человека. Установлено, что выбор параметров, структуры объема и границ оперативно-розыскной характеристики определяется целями, задачами и направленностью деятельности подразделения криминальной полиции. Подробно анализируются поисковые признаки и составляющие упомянутых криминальных преступлений, необходимых для своевременного выявления, оперативно-розыскной превенции и оперативно-розыскного обеспечения предварительного расследования незаконного лишения свободы или похищения человека организованными группами. Сделаны выводы, что оперативно-розыскная характе-

ристика незаконного лишения свободы или похищения человека должна способствовать установлению и избранию эффективных направлений оперативно-розыскного обеспечения досудебного расследования указанных криминальных правонарушений, а также планированию оперативно-розыскной деятельности, для чего отдельные составляющие элементы указанной характеристики должны находиться в определенном соотношении с оперативно-розыскными мероприятиями и/или негласными следственными (розыскными) действиями.

Ключевые слова: похищение человека; уголовного правонарушения; оперативно-розыскная характеристика; организованная группа; лишение свободы.

Summary

Tsybulnyk V. V. Operational and search characteristics of illegal imprisonment or kidnapping committed by an organized group. – Article.

The article deals with the issues of operational-search characteristics of illegal imprisonment or kidnapping, committed by an organized group. It is noted that in the conditions of a difficult socio-economic situation in Ukraine, as well as aggressive hostilities of illegal armed groups on the territory of Donetsk and Luhansk regions, such criminal offenses as illegal imprisonment and kidnapping have become widespread. It is noted that a comprehensive and deep study of the situation of organization, preparation and commission of this criminal offense, features, properties and characteristics of the personality of offenders plays an important role in order to successfully solve the tasks assigned to the criminal police units for the operational-search counteraction to illegal imprisonment or kidnapping. Based on the analysis of the scientific works of domestic and foreign scientists, the main elements of the operational-search characteristics are summarized, which are important for countering illegal imprisonment or kidnapping by the criminal police units. It was found that the choice of parameters, structure of the volume and boundaries of the operational-search characteristics is determined by the goals, objectives and focus of the activities of the criminal police unit. The search signs and components of the aforementioned criminal offenses necessary for the timely detection, operational-search prevention and operational-search support of the preliminary investigation of illegal imprisonment or kidnapping by organized groups are analyzed in detail. It is concluded that the operational-search characteristics of illegal imprisonment or abduction of a person should contribute to the establishment and selection of effective areas of operational-search support for the pre-trial investigation of the indicated criminal offenses, as well as the planning of operational-search activities, for which the individual constituent elements of this characteristic should be in a certain correlation with operational-search measures and / or covert investigative (search) actions.

Key words: kidnapping; criminal offense; operational-search characteristics; organized group; deprivation of liberty.